

ROZŠÍŘENÍ ŠKOLNÍHO PORADENSKÉHO PRACOVNÍŠTĚ O POZICI ŠKOLNÍHO SPECIÁLNÍHO PEDAGOGA A ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA

EXTENSION OF THE SCHOOL COUNSELING CENTER WITH THE POSITION OF SCHOOL SPECIAL EDUCATOR AND SCHOOL PSYCHOLOGIST

Miroslava Bartoňová¹, Jarmila Pipeková², Jan Viktorin², Marie Vítková²

¹Katedra speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova v Praze (ČESKÁ REPUBLIKA)

²Katedra speciální a inkluzivní pedagogiky, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně (ČESKÁ REPUBLIKA)

OJPPE 3 (1) – Recenzované články/Reviewed Papers

Publikováno/Published 8. 10. 2019

DOI: 10.21062/ujep/326.2019/a/2533-7106/OJPPE/2019/3/1

Abstrakt

Jedním z nejdůležitějších principů inkluze a inkluzivního vzdělávání je poznání, že všichni žáci mají nějaké nadání, které může být přínosem pro ostatní. Příspěvek prezentuje dílčí výsledky výzkumného šetření realizovaného v rámci projektu „Škola pro všechny: Inkluze jako cesta k efektivnímu vzdělávání všech žáků“. Projekt byl zaměřen na zvyšování otevřenosti škol v oblasti inkluze, přispěl ke zlepšování vzdělávací praxe formou zvyšování kompetencí škol v oblasti inkluzivního vzdělávání prostřednictvím metodické podpory pedagogických pracovníků při práci s heterogenní skupinou žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a rozšířením školního poradenského pracoviště o nové pozice. Klíčová aktivita 4 „Podpora školních poradenských pracovišť“ byla orientována na problematiku poradenských pracovníků ve školách. Výzkumné šetření bylo realizováno na sedmi základních školách ve třech krajích České republiky.

Klíčová slova: základní škola, žák se speciálními vzdělávacími potřebami, školní poradenské pracoviště, školní speciální pedagog, školní psycholog.

Abstract

One of the most important principles of inclusion and inclusive education is that all pupils have a gift that can benefit others. The paper presents partial results of the research survey carried out within the project “School for Everyone: Inclusion as the Way for the Effective Education of All Pupils”. The project was focused on increasing the openness of schools in the area of inclusion, contributed to improving educational practice by increasing the competences of schools in the field of inclusive education through methodical support of pedagogical staff working with a heterogeneous group of pupils with special educational needs. The Key Activity 4 “The Support for the School Counseling Centers” focused on the issue of school specialist. The research survey was carried out at seven primary schools in three regions of the Czech Republic.

Keywords: primary school, pupil with special educational needs, school counseling center, school special educator, school psychologist.

ÚVOD

Školní psycholog a školní speciální pedagog spolu s dalšími členy školního poradenského pracoviště mají specifické místo při realizaci inkluzivních přístupů ve školách. Projekt „Škola pro všechny: Inkluze jako cesta k efektivnímu vzdělávání všech žáků“ byl realizován prostřednictvím devíti klíčových aktivit, z nichž klíčová aktivita 4 měla za cíl budování týmu školních specialistů (školní speciální pedagog, školní psycholog) pro vytvoření proinkluzivního prostředí ve škole, rozšiřování odborných kompetencí ve vztahu k inkluzivnímu prostředí základní školy formou supervize, kulatých stolů odborníků, případové konference a příkladů dobré praxe. Cílem byl rovněž

vznik metodických podkladů pro vytvoření mobilních multidisciplinárních týmů pro podporu edukace žáků v inkluzivních školách (Bartoňová, Magerová, Pipeková, Řehulka, Viktorin & Vítková, 2019).

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Poradenské služby jsou v České republice poskytovány prostřednictvím školních poradenských pracovišť a školských poradenských zařízení. Jsou poskytovány dětem, žákům, rodičům a pedagogickým pracovníkům škol. Smyslem poradenských služeb je zkvalitnění průběhu vzdělávacího procesu, úspěšného vzdělávání i osobnostního rozvoje žáka, napomáhání v řešení obtíží ve školní práci, výchově a vývoji žáků a poskytování podpory v oblasti diagnostiky rizikového chování (Lechta a kol., 2016; Pešová & Šamalík, 2006).

Vznik pedagogicko-psychologických poraden se datuje od 70. let 20. století. Jejich činnost je zaměřena především na komplexní psychologickou, speciálněpedagogickou a sociální diagnostiku, jejímž cílem je zejména zjištění příčin poruch chování, poruch učení a dalších problémů ve vzdělávání a výchově dětí a mládeže, vývoji osobnosti a individuálních předpokladů ve spojitosti s profesní orientací žáků. Vznik sítě speciálně pedagogických center nastal v České republice až po roce 1991. Základem poskytované pomoci je komplexní psychologická, speciálněpedagogická diagnostika a intervence. Činnosti center jsou děleny na standardní činnosti společné, tedy uplatňované pro všechny žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, a standardní činnosti speciální lišící se u jednotlivých druhů postižení. Mezi standardní činnosti společné se řadí komplexní i dílčí diagnostika, psychologická i speciálněpedagogická intervence, poradenská podpora, informační a metodická činnost (Jurkovičová & Regec, 2013; Michalová & Hainová, 2012; Slowík, 2016).

Poradenskými pracovníky ve školách jsou výchovný poradce a školní metodik prevence, ti jsou povinni na každé škole, dále může být zřízena pozice školního psychologa a školního speciálního pedagoga. Školní poradenská pracoviště (ŠPP) vytvářejí prostor pro poskytování poradenských služeb. Cílem těchto poradenských služeb je, aby pracovníci ŠPZ poskytovali metodickou podporu pro zavádění a nastavení podpůrných opatření, pro definování výstupů poradenské práce v kontextu § 16 novely školského zákona č. 82/2015 Sb. a podporu v užívání Katalogu podpůrných opatření (Bartoňová, Vítková et al., 2015; Kendíková, 2016; Kovářová, Janků & Hampl, 2015).

Odborníci školního poradenského pracoviště se zabývají zejména problematikou školní neúspěšnosti žáků, poruchami chování a podmínkami inkluzivního vzdělávání. Velkým přínosem tohoto pracoviště je bezesporu jeho možný rychlý zásah pro ty žáky, kteří potřebují neodkladnou pomoc. Efektivita činnosti ŠPP vychází především z tzv. školního programu (strategie) pedagogicko-psychologického poradenství, který si školy zpracovávají podle Koncepce poradenských služeb poskytovaných ve škole z roku 2005. Základem je vytvoření vnitřního řádu, komunikace, dělení činností a náplní práce, vhodná volba časového aspektu poskytování služeb, vzdělávání školních poradenských pracovníků a spolupráce se školským poradenským zařízením. Již v šedesátých letech 20. století se projevil trend posílení poradenských služeb přímo na školách v podobě vytvoření pozice výchovného poradce, nejdříve pro oblasti kariérového poradenství a posléze pro další oblasti. Od devadesátých let minulého století začali na školách působit také školní psychologové, jejichž činnost byla doplněna školními speciálními pedagogy. Tým poradenských pracovníků byl vzhledem ke strategickému záměru prevence sociálně patologických jevů v chování podpořen ustanovením pozice školního metodika prevence (Holeček, 2014; Knotová a kol., 2014; Kucharská, Mrázková, Wolfová & Tomická, 2013; Štech & Zapletalová, 2013).

Diagnostika prováděná učitelem, školním speciálním pedagogem či školním psychologem je základním východiskem pro stanovení podpůrných opatření ve škole. Jejím cílem není stanovování diagnóz, ale navržení konkrétních intervenčních opatření, která vycházejí z konkrétních popisů edukačních a sociálních obtíží. Každý žák má při učení své specifické edukační potřeby, např. upřednostňuje vizuální či auditivní oporu, potřebuje manipulaci s předměty aj. Tyto individuální učební preference je nutné vzít v úvahu, usnadňují porozumění a osvojování nových informací u žáka. Zprostředkujeme-li žákům učivo a přenos informací na základě metod a způsobů, které žákům vyhovují, zvýšíme tím pravděpodobnost, že učivo pochopí a lépe si je zapamatují (Bartoňová, Vítková et al., 2013; Michalík, Baslerová, Felcmanová a kol., 2015).

METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření bylo realizováno na sedmi základních školách ve třech krajích, v Jihomoravském, Moravskoslezském a Pardubickém. Základními technikami výzkumu byly zvoleny dotazník a anketa. Dotazníkové šetření bylo vybráno z důvodu možnosti oslovení více respondentů a získání většího množství informací. Jedná se o nejpoužívanější techniku v pedagogickém výzkumu (Eger & Egerová, 2017). Dotazníkové šetření bylo cíleno

na vedení školy, pedagogické pracovníky základních škol, školní speciální pedagogy a školní psychology. Položky dotazníků byly zaměřeny na přínosy a nedostatky spojené se zaměstnáváním odborných poradenských pracovníků na základní škole, na silné stránky spolupráce školního psychologa, školního speciálního pedagoga s rodiči žáků a na silné stránky spolupráce pedagoga se školním psychologem, školním speciálním pedagogem. Závěr dotazníku obsahoval položky věnující se činností školního psychologa, školního speciálního pedagoga, které přispívají k vytváření inkluzivního prostředí školy. Krátká anketa byla vytvořena pro zákonné zástupce žáků. Anketa představuje šetření názorů dotazem u skupiny respondentů, jejichž výběr neumožňuje náležité zobecnění na celou populaci (Pelikán, 2011).

Respondenty výzkumného šetření byli pedagogičtí pracovníci škol (školní psychologové, školní speciální pedagogové, vedení školy a učitelé) a rodiče žáků školy. Respondenti byli osloveni záměrným výběrem. Ten je zaměřen na jedince, kteří mají jisté typické rysy potřebné pro účely zvoleného výzkumu (Punch, 2008).

VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V rámci prezentovaného příspěvku uvádíme parciální výsledky výzkumného šetření, které podporují cíl klíčové aktivity 4 realizovaného projektu.

Vedení školy

Dotazování respondenti (ředitelé základních škol) udávají jako přínos odborných poradenských pracovníků na základní škole v přesnější diagnostice, ve zlepšení komunikace s rodiči, zlepšení komunikace učitel-žák, odborný poradenský pracovník a žák. Působení odborných poradenských pracovníků ve škole vnímají jako důležitou pomoc pedagogům při edukaci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Pokud se zaměříme na zhodnocení spolupráce s ostatními aktéry (tab. 1), tak výborná spolupráce byla uvedena v 6 případech se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a s rodiči těchto žáků, v 5 případech se všemi žáky školy, navzájem mezi odbornými poradenskými pracovníky a s rodiči všech žáků školy, a ve 4 případech s pedagogickými pracovníky. Škála hodnocení byla nastavena jako ve škole, tj. 1 (výborná) až 5 (nedostatečná).

Tab. 1 Zhodnocení spolupráce s ostatními aktéry

	1	2	3	4	5
Se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami	6 (86 %)	1 (14 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
Se všemi žáky školy	5 (71 %)	2 (29 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
S pedagogickými pracovníky	4 (57 %)	3 (43 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
Navzájem mezi odbornými poradenskými pracovníky	5 (72 %)	1 (14 %)	1 (14 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
S rodiči žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	6 (86 %)	1 (14 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
S rodiči všech žáků školy	5 (72 %)	1 (14 %)	1 (14 %)	0 (0 %)	0 (0 %)

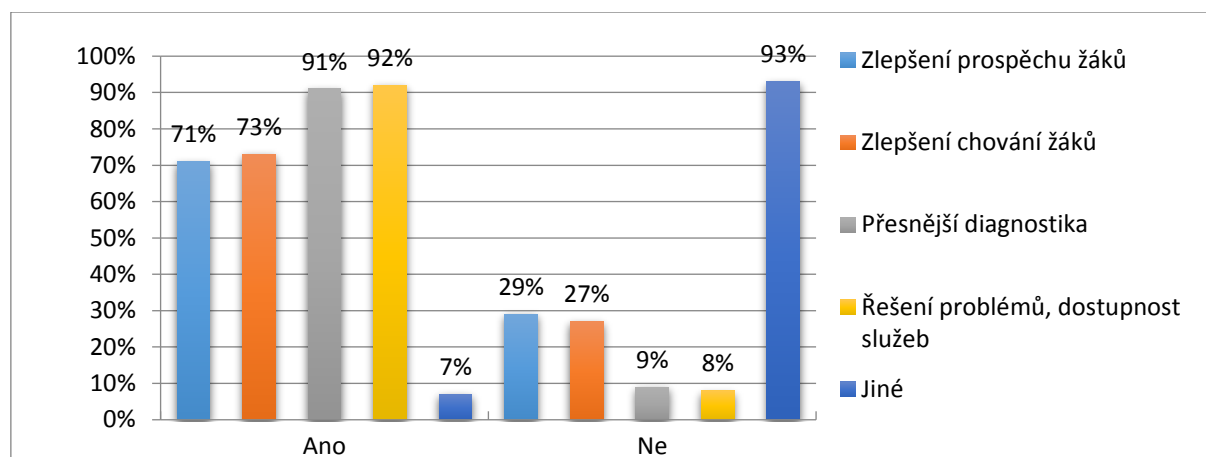
Jako silné stránky spolupráce školního psychologa a žáků uvedlo vedení školy, že došlo k vytvoření důvěrného vztahu mezi školním psychologem a žáky, k aktivnímu naslouchání žáka a k přijetí jeho situace a rozvoji sociálních dovedností. V případě silných stránek spolupráce školního psychologa s rodiči žáků došlo ke zvýšení zájmu ze strany rodičů, k jejich akceptaci doporučení. Rodiče se učí lépe vnímat své dítě, poznávat jeho možnosti a limity.

V případě zavedení pozice školního speciálního pedagoga na základní škole respondenti uvádějí, že došlo k vytvoření důvěry mezi školním speciálním pedagogem a žáky, ke zlepšení prospěchu a celkové úspěšnosti žáků, k podpoře žáků při přípravě na vyučování a ke zlepšení spolupráce rodič a učitel. Mezi silnými stránkami spolupráce školního speciálního pedagoga s rodiči žáků byly zmíněny konzultace směřující ke zvýšení zájmu rodičů o jejich děti, zlepšení klimatu školy, zkvalitnění vyučovacího procesu a respektování rodinných zvyklostí.

Pedagogičtí pracovníci škol

Edukace v základní škole se uskutečňuje v určitém kontextu, v konkrétním edukačním prostředí, které výrazně ovlivňuje výsledky edukačního procesu. Edukační proces je tvořený především učitelem, žákem a učivem, tzv.

didaktický trojúhelník (Průcha, 2017). Pedagogičtí pracovníci, respondenti dotazníkového šetření, pozitivně hodnotí vytvoření pozic odborných pracovníků na školním poradenském pracovišti (školní psycholog a školní speciální pedagog). Kompetence těchto pracovníků umožňují rychlejší řešení problémů a dostupnost služeb na základní škole, stanovení přesnější diagnostiky, zlepšení chování žáků a zlepšení prospěchu žáků (graf 1). Pozitivně oceňují působení pracovníků školního poradenského pracoviště, domnívají se, že vytvoření těchto odborných pozic by mělo být součástí každé základní školy.

Graf 1 Přínosy spojené se zaměstnáním odborných poradenských pracovníků na škole

Silné stránky spolupráce pedagoga se školním psychologem respondenti spatřovali v jednotlivých řešeních případů žáků, v komunikaci při obtížích žáků v chování (vztazích nebo učení), v hledání a zvolení vhodného přístupu k žákům a ve zlepšení klimatu třídy. Respondenti spatřovali silné stránky spolupráce školního psychologa s rodiči žáků v aplikování vhodného přístupu k žákům, v realizaci psychologických vyšetření na škole, ve zvýšení informovanosti, v posílení vztahu rodič-žák a ve zlepšení komunikace rodič a školní psycholog.

Silné stránky spolupráce pedagoga se školním speciálním pedagogem respondenti spatřovali v konzultacích jednotlivých případů žáků, v hledání a zvolení vhodné intervence k jednotlivým žákům, v komunikaci při obtížích žáků (nevhodné chování, problémy v učení) a v řešení předmětů speciálně pedagogické péče u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Respondenti spatřovali silné stránky spolupráce školního speciálního pedagoga s rodiči žáků v kooperaci (komunikativnosti, společném řešení problémů), v tom, že rodiče více vnímají své dítě tím, že znají jeho možnosti a limity, ve zkvalitnění vyučovacího procesu, v konzultacích směřujících ke zvýšení zájmu rodičů o jejich děti a v respektování rodinných zvyklostí.

Tab. 2 Silné stránky spolupráce školního psychologa s rodiči žáků

	Ano	Ne
Pomoc při řešení zátěžových situací rodiny – při zvládnání výchovy a edukace dítěte	161 (52 %)	147 (48 %)
Zlepšení komunikace a spolupráce škola-rodina-žák	179 (58 %)	129 (42 %)
Zvýšený zájem rodičů o edukační a výchovný proces	144 (47 %)	164 (53 %)
Zvýšený důraz na pravidelnou docházku svých dětí do školy	123 (40 %)	185 (60 %)
Výhody podpory školního psychologa na základní škole	195 (63 %)	113 (37 %)
Jiný přístup k rodičům, ze strany pedagogů, asistentů pedagoga	125 (41 %)	183 (59 %)

Činnosti školního psychologa přispívající k vytváření inkluzivního prostředí školy spatřovali respondenti v individuálních a skupinových aktivitách vedoucích k celkovému rozvoji žáků, v diagnostice žáků a školního prostředí, ve vzájemné spolupráci odborných poradenských pracovníků s učiteli, rodiči a žáky a v přímém působení odborných poradenských pracovníků na školách. Mezi nejčastějšími činnostmi školního speciálního pedagoga přispívajícími k vytváření inkluzivního prostředí školy byly zařazeny speciálně pedagogická intervence

k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, konzultace s učiteli, jaké postupy volit při edukaci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, zajištění předmětů speciálně pedagogické péče, podpora žáků při přípravě na vyučování (pomůcky, domácí úlohy) a komunikace a spolupráce mezi žáky.

Rodiče žáků škol

V anketě odpovídalo 308 rodičů, z nichž 2/3 se neangažují v životě základní školy, kam chodí jejich dítě. Rodiče pozitivně hodnotili jejich spolupráci se školním psychologem, kdy téměř 2/3 rodičů vidí výhody v podpoře školního psychologa. Více než polovina rodičů uvádí zlepšení komunikace a spolupráce škola-rodina-žák a také podporu při řešení zátěžových situací rodiny při zvládnání výchovy a edukace dítěte (tab. 2).

Školní speciální pedagog

Školní speciální pedagog provádí speciálněpedagogické diagnostické činnosti a koordinuje speciálněpedagogické poradenství ve škole. Podílí se na vytváření individuálních vzdělávacích plánů pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a realizuje speciálněpedagogickou podporu na základní škole. Podílí se na vytváření podmínek pro inkluzi žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve spolupráci s dalšími odborníky, pravidelně vyhodnocuje a sleduje proces individuální inkluze u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Do jeho gesce spadají i návrhy a pomoc s realizací podpůrných opatření, metodické vedení asistentů pedagoga a poskytování metodické pomoci a odborných speciálněpedagogických informací pedagogickým pracovníkům školy. Nelze opomenout ani koordinaci spolupráce se speciálně pedagogickým centrem a dalšími specializovanými pracovišti, poskytování poradenské a konzultační pomoci rodičům žáků nebo jejich zákonným zástupcům a dodržování etického kodexu poradenského pracovníka. Profil činností školního speciálního pedagoga se liší v závislosti na škole, kde působí (Valentová a kol., 2013; Viktorin, 2018).

Ve výzkumném šetření byly sledovány odpovědi respondentů ve čtyřech oblastech. V oblasti „Základní úkoly školního speciálního pedagoga“ respondenti uvedli na prvním místě v jejich činnostech komunikaci s vedením školy, na druhém místě vyhledávání žáků s rizikem vzniku speciálních vzdělávacích potřeb, na třetím místě vytyčení hlavních problémů žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Ve druhé oblasti „Diagnostika, intervence a preventivní programy“ respondenti uváděli na prvním místě podle důležitosti dlouhodobou a krátkodobou individuální speciálněpedagogickou péči, na druhém místě diagnostiku speciálních vzdělávacích potřeb žáků, na třetím místě participaci na vytvoření individuálního vzdělávacího plánu pro žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. V menším počtu bylo zastoupeno průběžné vyhodnocování účinnosti poskytovaných podpůrných opatření. V následující oblasti „Konzultační a metodická činnost“ respondenti přiřadili na první místo individuální konzultace pro pedagogické pracovníky, na druhé místo metodickou pomoc třídním učitelům a na třetí místo individuální konzultace pro rodiče (tab. 3). V oblasti „Kooperace, participace a koordinace“ byla respondenty nejčastěji vybrána položka koordinace a metodické vedení asistentů pedagoga na škole, na druhé místo zařadili respondenti kooperaci s pedagogickými pracovníky školy zajišťující poradenské služby a na třetí místo účast respondentů při úpravách školních vzdělávacích programů.

Tab. 3 Konzultační a metodická činnost

	Počet
Individuální konzultace pro rodiče, zabezpečení průběžné komunikace a kontaktů s rodiči žáka/zákonnými zástupci	211
Individuální konzultace pro pedagogické pracovníky v oblasti speciálních vzdělávacích potřeb a rizika vzniku speciálních vzdělávacích potřeb	320
Speciálně pedagogické přístupy při řešení multikulturní problematiky ve školním prostředí	20
Konzultace s pracovníky školských a dalších poradenských zařízení	116
Příprava a průběžná úprava podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve škole – koordinace speciálně pedagogických poradenských služeb na škole	160
Metodická pomoc třídním učitelům při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nebo rizikem vzniku speciálních vzdělávacích potřeb	240
Metodické činnosti pro další pedagogické pracovníky školy – specifika výuky a možnosti žáků dle druhu a stupně speciálních vzdělávacích potřeb, návrhy metod a forem práce se žáky – jejich zavádění do výuky, instruktáže využívání speciálních pomůcek a didaktických materiálů	196

Školní psycholog

Profese školního psychologa se zaměřuje na depistáž žáků s výchovnými a výukovými potížemi a eliminace dopadu těchto potíží. V rámci průběžných preventivních opatření předchází vzdělávacím neúspěchům žáků. Jednou z oblastí činnosti školního psychologa je krizová intervence a její včasná aplikace (např. úrazy, úmrtí v rodině, zátěžové situace aj.). Činnosti školního psychologa se však nezaměřují pouze na žáka, ale také na spolupráci s rodinou žáka a pedagogy v podobě konzultací a intervencí. Další z jeho činností je depistáž žáka, třídy nebo skupin žáků a také participace při zápisu do prvních tříd (Magerová, 2018; Procházka, Šmahaj & Kolařík, 2012).

Ve výzkumném šetření byly sledovány odpovědi respondentů ve čtyřech oblastech. V oblasti „Základní úkoly školního psychologa“ uváděli respondenti na prvním místě komunikaci s vedením školy, pedagogy, žáky a zákonnými zástupci, na druhém místě diagnostiku při vzdělávacích a výchovných problémech žáků, na třetím místě činnosti spojené se zjišťováním sociálního klimatu ve třídě. Z dalších činností byla uvedena participace na vytváření programu poskytování pedagogicko-psychologických poradenských služeb ve škole, včetně programu primární prevence. V oblasti „Péče o žáky a podpůrná opatření“ respondenti uvedli na prvním místě individuální případovou práci se žáky v osobních problémech, na druhé místo respondenti zařadili péči o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami druhého až pátého stupně podpůrných opatření, na třetím místě péči o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami prvního stupně podpůrných opatření. Ve třetí oblasti „Skupinová a komunitní práce se žáky, individuální konzultace“ respondenti uvedli na prvním místě skupinovou a komunitní práci se žáky, na druhém místě uvedli individuální konzultace pro pedagogické pracovníky v oblasti výchovy a vzdělávání, na třetím místě konzultace se zákonnými zástupci. V menším počtu byla zastoupena podpora pro dlouhodobě selhávající žáky ve vzdělávání. V poslední oblasti „Metodická podpora a koordinace poradenských služeb“ uvedli respondenti na prvním místě účast na pracovních poradách školy, dále metodickou pomoc třídním učitelům a na třetím místě koordinaci poradenských služeb poskytovaných ve škole (tab. 4).

Tab. 4 Metodická podpora a koordinace poradenských služeb

	Počet
Metodická podpora při práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami	15
Metodická pomoc třídním učitelům	38
Pracovní semináře pro pedagogické pracovníky, konzultace a metodické vedení	4
Účast na pracovních poradách školy	81
Koordinace poradenských služeb poskytovaných ve škole, zejména výchovného poradce, školního metodika prevence a třídních učitelů	30
Koordinace poradenských služeb mimo školu a spolupráce se školskými poradenskými zařízeními, zdravotnickými a dalšími zařízeními	14
Metodické intervence z psychodidaktiky pro učitele, včetně podpory při tvorbě školního vzdělávacího programu	5
Besedy a osvěta zákonným zástupcům	8
Prezentační a informační činnost	8
Participace na přípravě přijímacího řízení ke vzdělávání ve střední škole	0
Ostatní	0

DISKUZE

Viktorin (2017) provedl kvantitativní výzkumné šetření orientované na analýzu činností jednotlivých pracovníků školního poradenského pracoviště ve školách hlavního vzdělávacího proudu v Jihomoravském kraji. Ve svém výzkumném šetření se zaměřil na navyšující se počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v základním vzdělávání a s tím související potřebě navýšení odborných poradenských pracovníků na základních školách. Závěry tohoto výzkumného šetření se shodují s našimi prezentovanými výsledky šetření realizovaného v rámci projektu. Z obou šetření vyplynulo, že školní speciální pedagog nejčastěji provádí depistáž žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a diagnostiku speciálních vzdělávacích potřeb. Školní speciální pedagogové realizují

intervenční činnosti, participují na úpravě školních vzdělávacích programů a individuálních vzdělávacích plánů, koordinují a metodicky vedou asistenty pedagoga. Školní speciální pedagogové dále provádí metodické činnosti pro pedagogické pracovníky školy a spolupracují se školskými poradenskými zařízeními.

Pozici školního psychologa na základní škole řešila ve výzkumné šetření Magerová (2018). Zaměřila se na analýzu pracovní náplně školního psychologa na základních školách. Ve výsledcích výzkumného šetření uvádí, že mezi nejčastější činnosti tohoto poradenského pracovníka patří individuální práce se žáky v osobních problémech, konzultace jejich potíží a vedení v obtížné situaci, případně krizová intervence pro žáky a pedagogické pracovníky. V rámci dalších činností se zaměřuje na práci se třídou, zjišťování sociálního klimatu ve třídě a na navazující skupinovou činnost, která vede k vytvoření pozitivního sociálního prostředí pro všechny žáky. Méně častou součástí pracovní náplně byla respondenty uváděna spolupráce s učiteli a práce s rodiči. Analyzujeme-li odpovědi respondentů výzkumného šetření týkající se práce školního psychologa v námi realizovaném projektu, v podstatě odpovídají výše uvedeným výzkumným zjištěním a činnostem daných legislativou. V nejvyšším počtu byly zastoupeny položky zahrnující komunikaci s vedením školy, skupinovou a komunitní práci se žáky, individuální případovou práci se žáky v osobních problémech, individuální konzultace pro pedagogické pracovníky v oblasti výchovy a vzdělávání, podporu pro dlouhodobě selhávající žáky ve vzdělávání, péči o žáky s přiznanými podpůrnými opatřeními prvního až pátého stupně a diagnostiku při vzdělávacích a výchovných problémech žáků.

ZÁVĚR

Pro zajištění co nejprofesionálnější a nejkomplexnější podpory všech žáků ve vzdělávacím procesu by měl na každém školním poradenském pracovišti působit tým odborníků. Především by se v týmu školního poradenského pracoviště mělo ustálit místo školního psychologa, jelikož jeho přítomnost ve škole a jeho práce přináší pozitivní výsledky v prevenci školních patologických jevů a ve zlepšení komunikace s rodiči žáků. Z pohledu inkluze a žáků s přiznanými podpůrnými opatřeními je stále větší nutností přítomnost školního speciálního pedagoga na škole. K optimálnímu a adekvátnímu fungování školního poradenského pracoviště je důležité, aby cítilo podporu od vedení školy a aby fungovaly jejich vzájemné vztahy. Taktéž je nezbytné vybudování a fungování vzájemné kooperace jednotlivých členů školního poradenského pracoviště a ostatních pedagogů školy. Jestliže vyučující odmítá kooperovat, tak jsou pomoc a intervence školního poradenského pracoviště mířená k žákovi zablokovány. Právě pedagogové jsou ti, kteří mohou mít na chování a postoje žáků velký vliv, neboť jsou s nimi v nejtěsnějším kontaktu (Bartoňová, Magerová, Pipeková, Řehulka, Viktorin & Vítková, 2019).

Naše výzkumné šetření potvrdilo argumenty pro zavedení odborných poradenských pracovníků na škole. Na všech participujících základních školách účastnících se výzkumného šetření se vedení škol pozitivně vyjádřilo k podnětům a doporučením týkajícím se vytvoření pozic odborných poradenských pracovníků na škole s cílem podpořit týmovou spolupráci a respektování individuálního přístupu k žákům na základních školách. Tuto skutečnost ředitelé odůvodnili tím, že poradenští pracovníci vedou ke zlepšení spolupráce mezi pedagogy na škole ve prospěch žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a pro zkvalitnění individuálního přístupu ke všem žákům ve vyučovacím procesu.

Zdroje

- [1] Bartoňová, M., Magerová, J., Pipeková, J., Řehulka, E., Viktorin, J. & Vítková, M. (2019). *Školní speciální pedagog a školní psycholog v inkluzivní škole a možnosti jejich spolupráce s interními a externími subjekty*. Brno: Masarykova univerzita.
- [2] Bartoňová, M., Vítková, M. et al. (2013). *Specifika ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v inkluzivním prostředí základní školy*. Brno: Masarykova univerzita.
- [3] Bartoňová, M., Vítková, M. et al. (2015). *Inkluze ve škole a ve společnosti jako interdisciplinární téma*. Brno: Masarykova univerzita.
- [4] Eger, L. & Egerová, D. (2017). *Základy metodologie výzkumu*. Plzeň: Západočeská univerzita.
- [5] Holeček, V. (2014). *Psychologie v učitelské praxi*. Praha: Grada.
- [6] Jurkovičová, P. & Regec, V. (2013). *Základy speciálněpedagogického poradenství*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- [7] Kendíková, J. (2016). *Vzdělávání žáka se SVP*. Praha: Raabe.
- [8] Knotová, D. a kol. (2014). *Školní poradenství*. Praha: Grada.

- [9] Kovářová, R., Janků, K. & Hampl, I. (2015). *Poradenský systém pro osoby se speciálními potřebami v České republice*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- [10] Kucharská, A., Mrázková, J., Wolfová, R. & Tomická, V. (2013). *Školní speciální pedagog*. Praha: Portál.
- [11] Lechta, V. a kol. (2016). *Inkluzivní pedagogika*. Praha: Portál.
- [12] Magerová, J. (2018). *Školní psycholog v inkluzivním prostředí základní školy* (Disertační práce). Brno: Masarykova univerzita.
- [13] Michalík, J., Baslerová, P., Felcmanová, L. a kol. (2015). *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění: obecná část*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- [14] Michalová, Z. & Hainová, H. (2012). *Základy speciálně pedagogické diagnostiky a poradenství*. Liberec: Technická univerzita.
- [15] Pelikán, J. (2011). *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum.
- [16] Pešová, I. & Šamalík, M. (2006). *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Praha: Grada.
- [17] Procházka, R., Šmahaj, J. & Kolařík, M. (2012). *Vybrané kapitoly poradenské psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- [18] Průcha, J. (2017). *Moderní pedagogika*. Praha: Portál.
- [19] Punch, K. F. (2008). *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál.
- [20] Slowík, J. (2016). *Speciální pedagogika*. Praha: Grada.
- [21] Štech, S. & Zapletalová, J. (2013). *Úvod do školní psychologie*. Praha: Portál.
- [22] Valentová, L. a kol. (2013). *Školní poradenství I*. Praha: Univerzita Karlova.
- [23] Viktorin, J. (2017). *Činnost pracovníků školního poradenského pracoviště v inkluzivním prostředí škol hlavního vzdělávacího proudu* (Rigorózní práce). Brno: Masarykova univerzita.
- [24] Viktorin, J. (2018). *Inkluzivní vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením na základních školách: výzkumný projekt*. Brno: Masarykova univerzita.